

Політична карта світу, її елементи



Мета: ознайомити учнів з сучасною політичною картою світу її елементами та процесами формування, встановити відмінність між поняттями «країна», «держава», «залежна територія», «невизнана держава», вивчити класифікацію країн за формою правління та адміністративно – територіальним устроєм, з'ясувати який державний лад в Україні; розвивати вміння учнів працювати з політичною картою світу, Європи; виховувати географічну культуру.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу

Обладнання: політична карта світу, політична карта Європи, атласи

Ключові поняття: країна, держава, залежна територія, колонія, невизнана держава, республіка, монархія, федерація, унітарна держава

Хід уроку

I. Організація класу

II. Актуалізація знань, умінь, навичок учнів

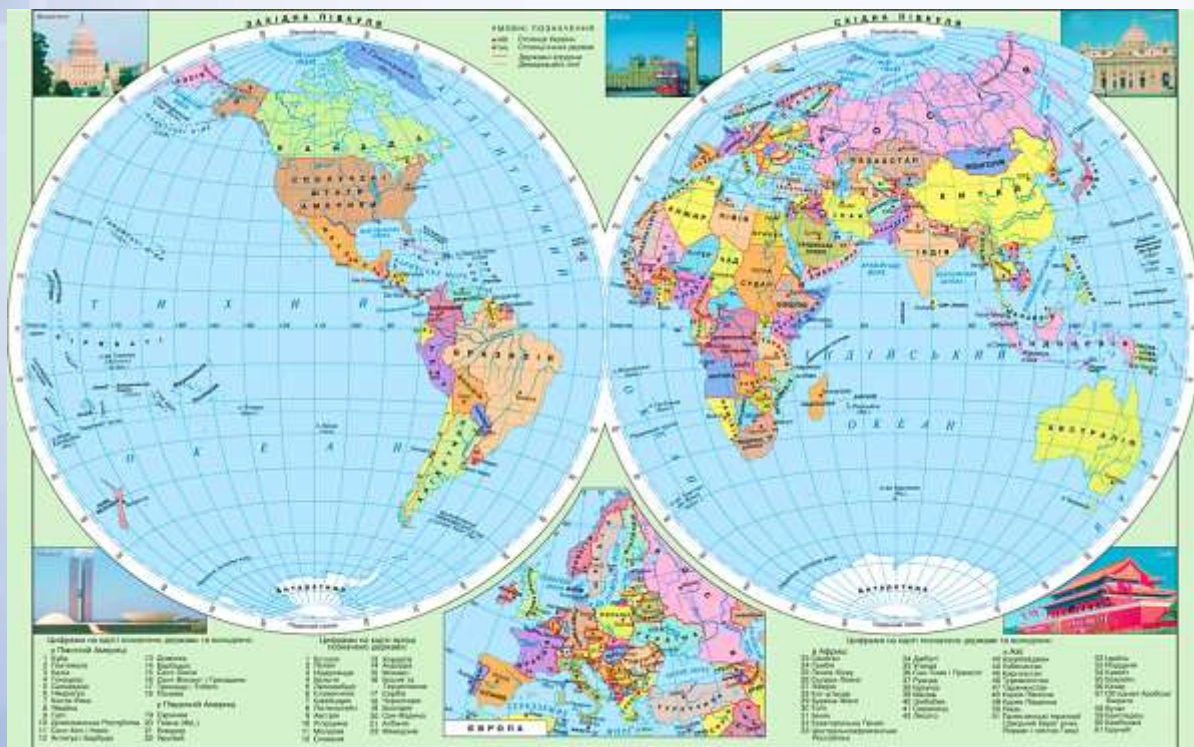
Прийом «Географічна розминка»

Не користуючись картою, назвіть:

- федеративні держави світу;
- найбільші за площею держави світу;
- країни з монархічною формою правління;
- пострадянські країни з перехідною економічною системою;
- приклади острівних, півострівних країн.

Пригадайте

► Коли й де з'явилися перші держави?



► Які географічні об'єкти відображені на політичній карті світу?

Політична карта світу та її елементи

► Країна (понад 230) — територія з визначеними кордонами та власним населенням, яка в політичному відношенні може бути як суверенною (незалежною), так і залежною

► Держава — суверенне політичне утворення суспільства, що займає певну територію, на якій має всю повноту законодавчої та виконавчої влади і організує господарську діяльність населення



На політичній карті світу відображаються:

- ▶ **кількісні** (об'єднання або розпад держав, територіальні придбання та втрати)
- ▶ **якісні зміни** (набуття суверенітету, зміна державного ладу), що постійно відбуваються у світі;
- ▶ **державні кордони**
- ▶ **столиці держав**
- ▶ **найважливіші міста країн**



У минулому на політичній карті було багато **залежних територій (колоній)**, які перебували під владою іноземних держав (**метрополій**) та управлялися ними

Територія країни



Формування політичної карти світу

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КАРТИ СВІТУ НОВІТНЬОГО ПЕРІОДУ

I ЕТАП (до 1939 р.)

1. Переділ німецьких колоній
2. Розпад Австро-Угорщини (1918 р.)
3. Розпад Турецької Османської імперії
4. Створення Югославії (1918 р.)
5. Створення СРСР (1922 р.)

II ЕТАП (1939 – середина 50-х. рр.)

1. Розкол Німеччини на ФРН, НДР, Західний Берлін (1949 р.)
2. Ліквідація Східної Пруссії
3. Соціалістичний табір в Європі
4. Створення держави Ізраїль (1948 р.)

III ЕТАП (середина 50-х. – середина 80-х. рр.)

1. Розпад колоніальних імперій:
 - Великої Британії (50-60-ті рр.)
 - Франції (50-60-ті рр.)
 - Португалії (1974 р.)
 - рік Африки (1960 р.)

IV ЕТАП (з середини 80-х. рр.)

1. Об'єднання Німеччини (1990 р.)
2. Об'єднання Ємену (1990 р.)
3. Розпад СРСР на 15 країн (1991 р.)
4. Розпад Чехословаччини (1993 р.)
5. Розпад Югославії на 6 країн (1991 р., 2006 р.)
6. Продовження деколонізації: Намібія (1990 р.), Мікронезія (1991 р.), Сянган (Гонконг) (1997 р.), Аоминь (Макао) (1999 р.), Східний Тимор (2002 р.)

Державний лад: форми правління

Форми правління країн

```
graph TD; A[Форми правління країн] --> B[Монархія]; A --> C[Республіка]; B --> D[форма правління, за якої верховна влада формально або фактично належить одній людині]; C --> E[форма державного правління, за якої владні повноваження належать дієздатним громадянам держави];
```

Монархія

форма правління, за якої
верховна влада формально
або фактично належить
одній людині

Республіка

форма державного
правління, за якої владні
повноваження належать
дієздатним громадянам
держави

Монархія

- ▶ У більшості випадків **монарх** (це може бути король, цар, імператор, султан, шах, емір, герцог тощо) **отримує владу у спадок**
- ▶ У наш час існує **29 монархій**, 6 із яких — **абсолютні** → **зосередження всієї повноти влади в руках однієї людини** (Бруней, Катар, Об'єднані Арабські Емірати, Оман, Саудівська Аравія)
- ▶ **Конституційні монархії** — **влада монарха формальна** → «монарх є, але він не править»
- ▶ **в Європі:** Бельгія, Велика Британія, Данія, Іспанія, Нідерланди, Швеція;
- ▶ **в Азії:** Японія, Камбоджа, Таїланд
 - ▶ **Теократична монархія** — форма правління, в якій політична і духовна влада зосереджена в руках **церкви** → **Ватикан**



Республіка

— це форма державного правління, за якої владні повноваження належать дієздатним громадянам держави

- ▶ Управління в республіках здійснюють виборні органи або уповноважені ними особи
- ▶ Вищий законодавчий орган — парламент
- ▶ Голова держави — президент
- ▶ Залежно від співвідношення повноважень президента й парламенту республіки бувають:
 - ▶ президентські
 - ▶ парламентські
 - ▶ мішані (парламентсько-президентські і президентсько-парламентські)



Україна є парламентсько-президентською республікою

Співдружність націй

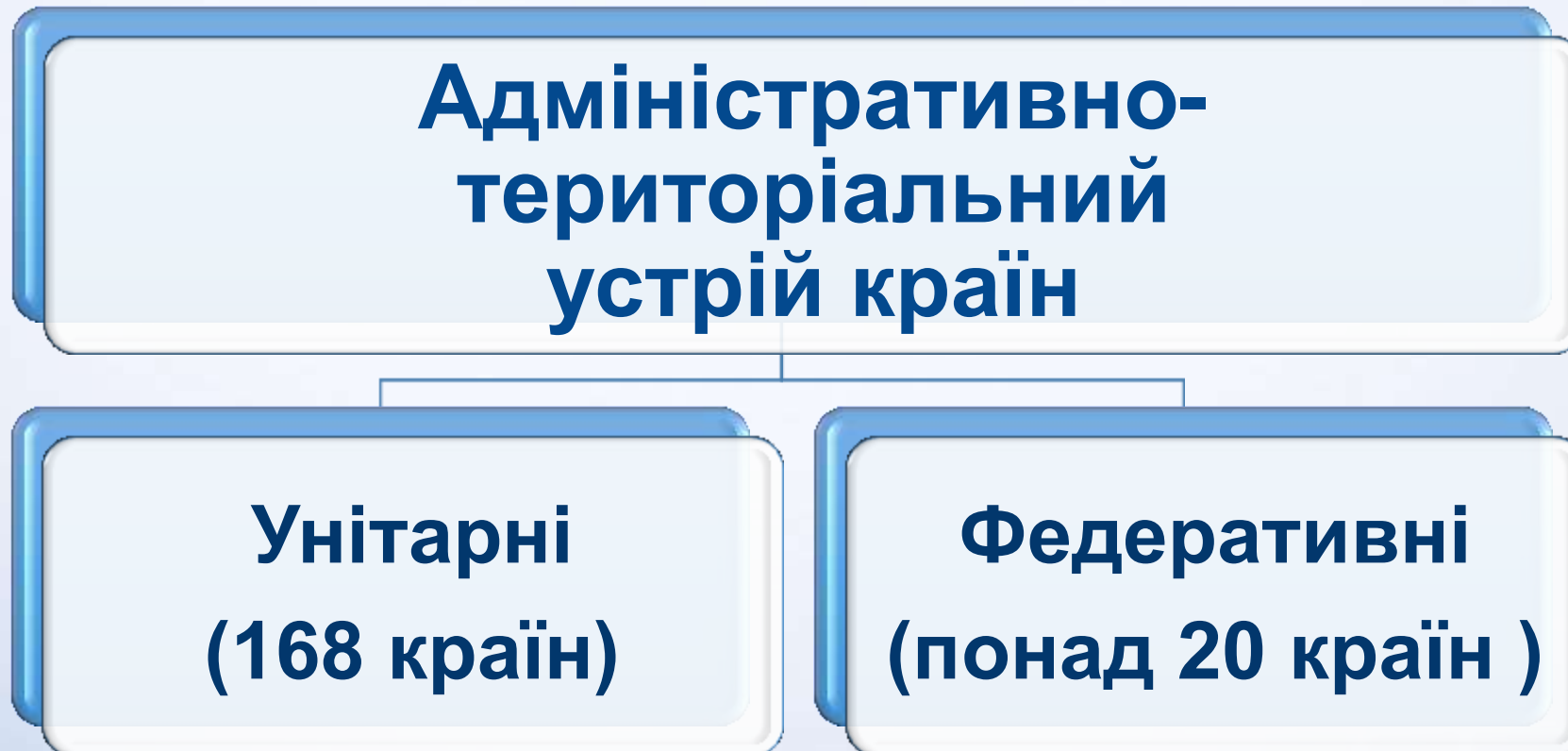
- Наслідком колоніального минулого є держави у складі Співдружності (Співдружності націй). Ця форма правління з'явилася в результаті розпаду Британської імперії. Головою держав Співдружності вважається королева Великої Британії.
- Серед країн Співдружності є Канада, Австралія, Нова Зеландія, Папуа — Нова Гвінея



Прапор Співдружності націй

Адміністративно-територіальний устрій країн

— це поділ території країни на окремі частини — адміністративно-територіальні одиниці (губернії, провінції, області, округи, повіти), залежно від якого створюються і діють органи державної влади та місцевого самоврядування

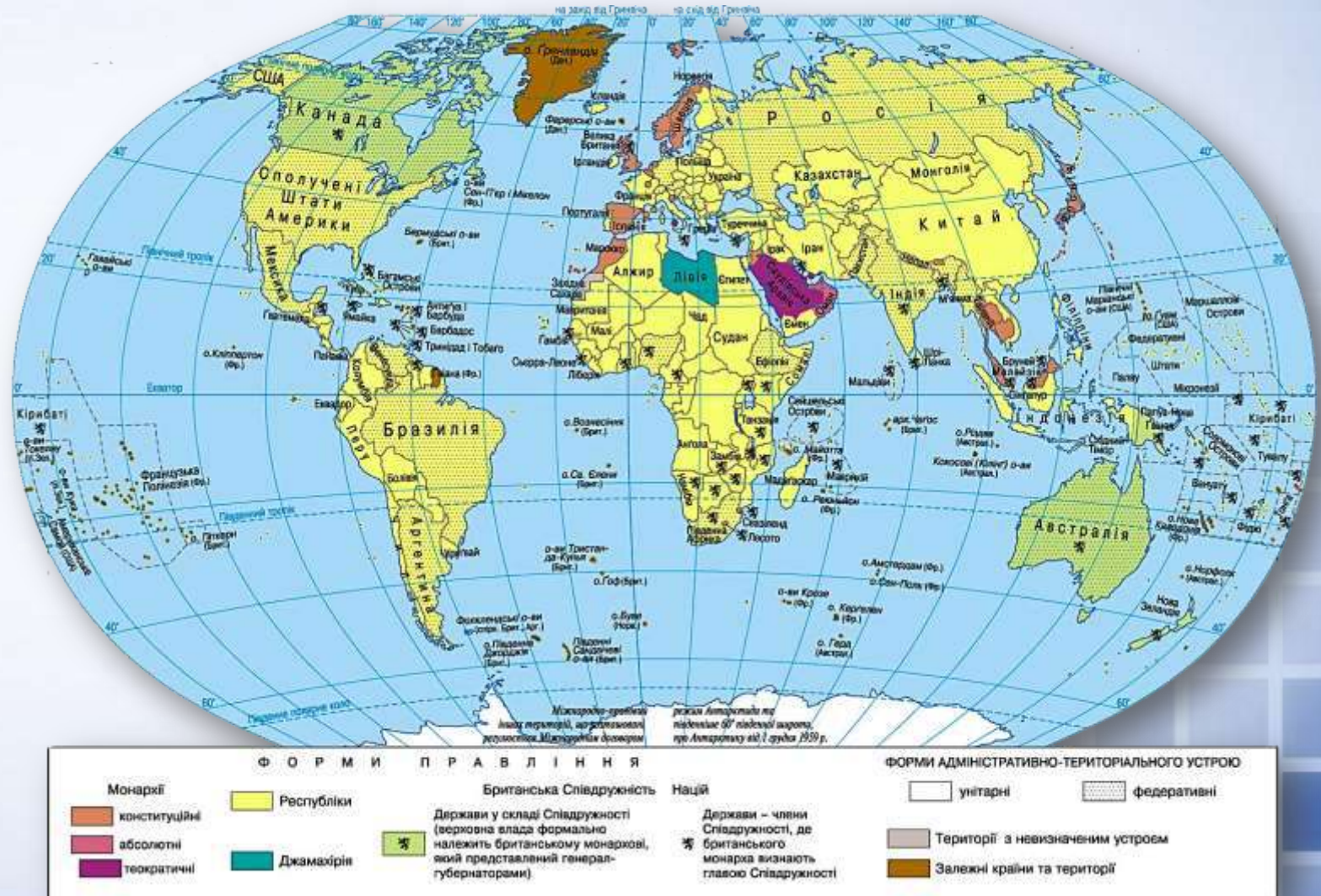


Унітарні країни

— мають єдині для всієї країни вищі органи влади, рішення яких (наприклад прийняті закони) мають верховенство на всій території

► Органи управління її територіальних одиниць не мають законодавчих повноважень

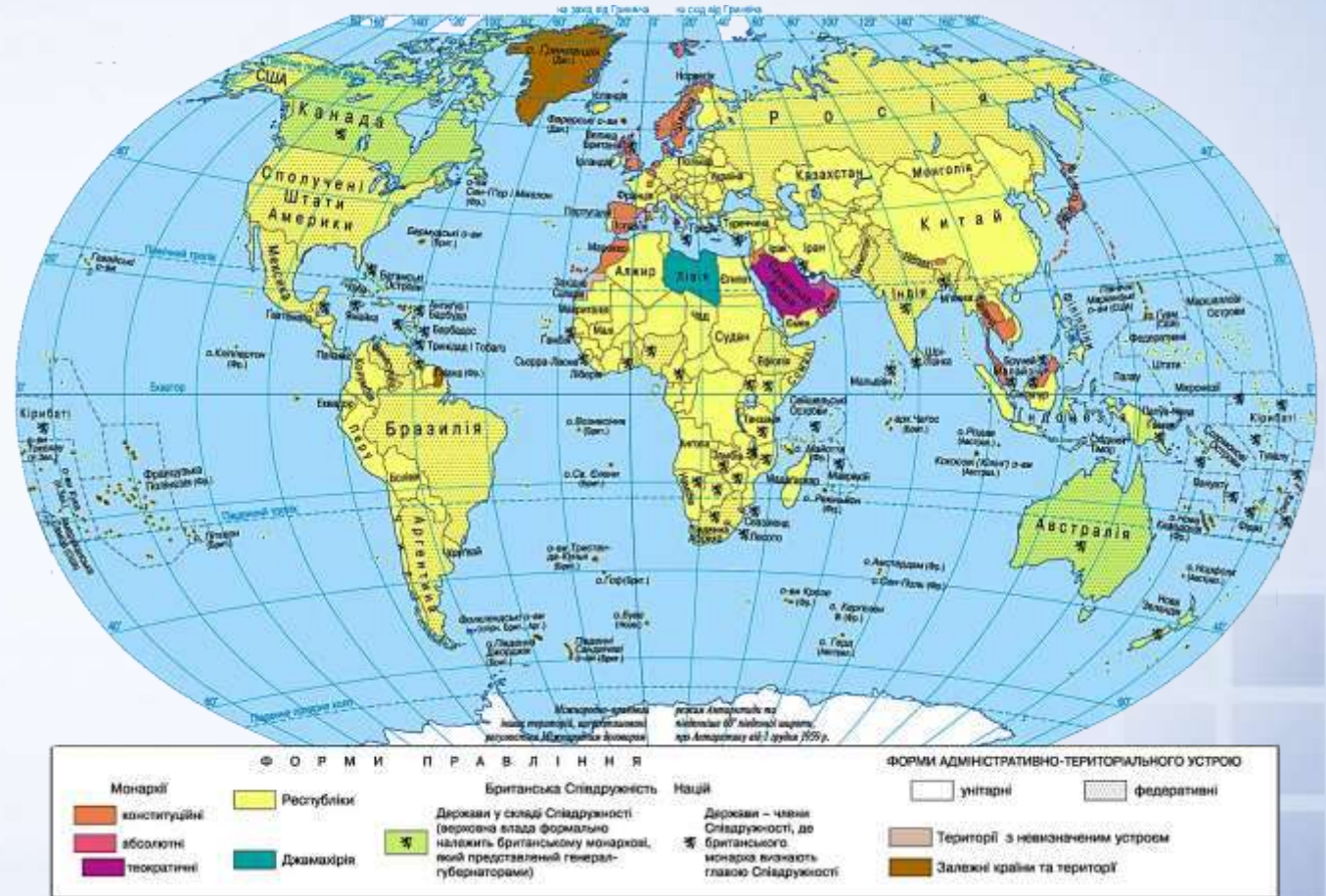
- Україна
- Польща
- Румунія
- Франція
- Угорщина
- Словаччина
- Японія



Федеративні держави

поділені на адміністративно-територіальні частини (штати, провінції, округи тощо), які наділені певною політичною самостійністю

- Дворівнева система вищих органів влади (федеральні та суб'єктів федерації)
- При цьому існують як загальнодержавні закони, так і закони, що діють лише в межах тих адміністративних одиниць, де вони були прийняті
- Частина федерацій, що існували в минулому, розпалися на унітарні держави



США, Канада, Німеччина, Австрія, Австралійський Союз, Бразилія, Індія

Конфедерація

— це союз суверенних держав, створений із метою досягнення певних цілей.

- ▶ На відміну від інших міжнародних об'єднань, у конфедерації створюються **наддержавні органи влади**, які координують діяльність органів влади країн — членів конфедерації.
- ▶ Сьогодні формально конфедерацією іменує себе **Швейцарія** (фактично вона — федеративна держава)

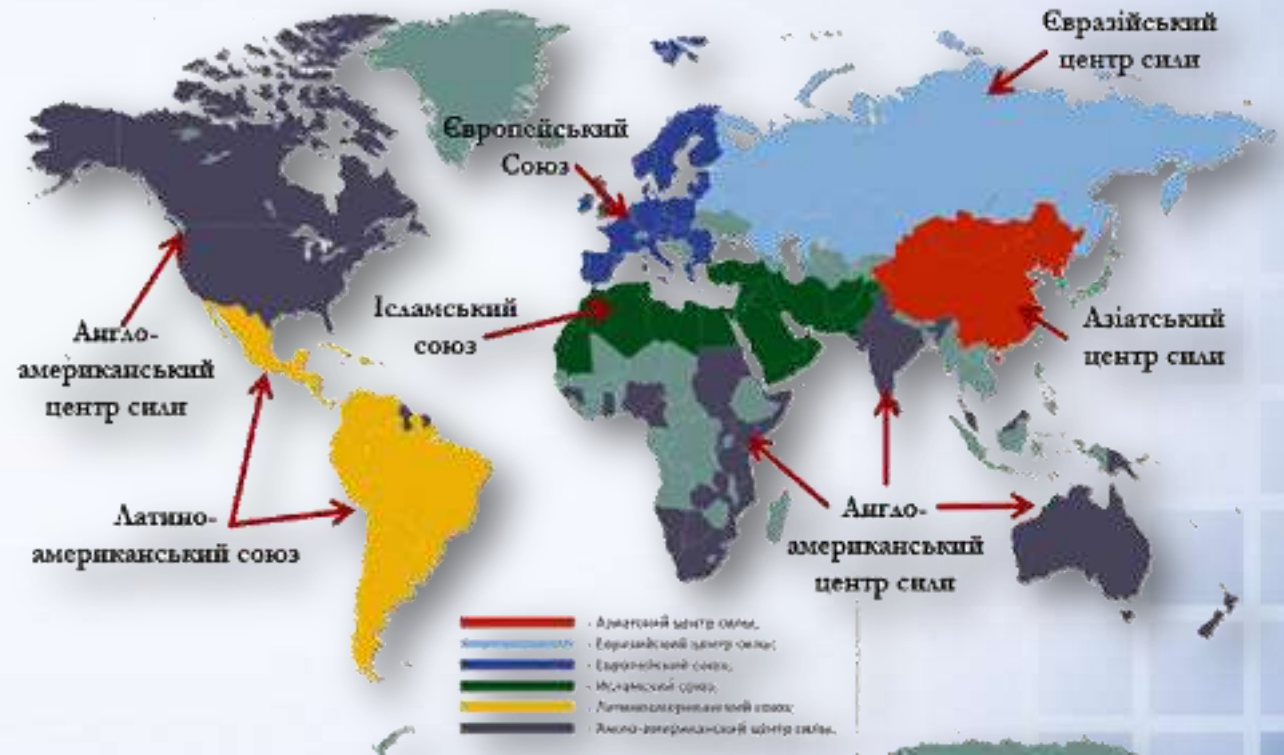


Геополітика

— це наука, що займається вивченням форм і методів контролю над територією з боку держав та їх об'єднань

► Згідно з нею політика зовнішня держави обумовлюється *географічними чинниками*:

- розмір та просторове положення території
- ресурсні чинники
- кліматичні чинники
- економічні чинники
- інформаційні чинники → що обумовлюють високий ступінь залежності державного управління від комп'ютерних технологій



Геополітична карта світу

Підсумуємо

- ▶ Історію формування політичної карти світу поділяють на чотири періоди. Сучасна політична карта світу здебільшого сформувалася в останній, новітній період.
- ▶ У світі існують дві основні форми правління — монархія і республіка.
- ▶ Залежно від особливостей адміністративно-територіального поділу сучасні країни світу є або унітарними, або федеративними.
- ▶ Україна є парламентсько-президентською республікою, унітарною державою.
- ▶ Геополітика — це наука про географічну зумовленість різних політичних процесів, що відбуваються в країні та її геополітичному просторі.

Домашнє завдання

**Опрацювати параграф підручника 9,
на контурну карту нанести держави:**

**5 федерацій
5 унітарних
5 монархій
5 республік
5 залежних територій**